

TONEELSCHUUR PRODUCTIES BRENGT MET 'JONGENSUREN' EEN ODE AAN ANDREAS BURNIER DOOR - H. NAAJKENS

Andreas Burnier dreigde in de vergetelheid te raken, maar met de theatervoorstelling 'Jongensuren' wordt zij door Toneelschuur Producties levensecht op het podium gezet. Terecht, want de thematiek in haar werk is verrassend actueel en haar zoektocht naar de eigen identiteit zal jonge mensen aanspreken. Een interview met regisseur en scriptschrijver Koen Verheijden.

Even een korte introductie: Andreas Burnier (pseudoniem van Catharina Irma Dessaur, 1931-2002) was criminologe van beroep, maar werd vooral bekend als auteur van voor die tijd controversiële romans. Zij was voorloper van de tweede feministische golf van de jaren zestig, maar door haar tegendraadse meningen maakte zij zich niet altijd even populair.

In feite was ze haar tijd ver vooruit. Als een van de eersten schreef ze over vrouwelijke homoseksualiteit en damesliefde. Zo beschreef ze in haar romans *Het Jongensuur* (1969) en *De huilende libertijn* (1970) het ongeluk geboren te zijn in een vrouwenlichaam, maar zich tegelijkertijd ook man te voelen. In haar hele oeuvre is zij op zoek naar de persoon in zichzelf, waarbij ook de Tweede Wereldoorlog een grote rol speelt. Omgaan met het queerperspectief

Dit spanningsveld was voor toneelschrijver Koen Verheijden, afkomstig uit Breda, aanleiding om voor Toneelschuur Producties een theatervoorstelling te maken die is geïnspireerd op het werk en de persoon van Andreas Burnier. "Ik ben zelf queer en heb haar werk verslonden", vertelt hij in de theaterwerkplaats waar zojuist de eerste repetities hebben plaatsgevonden. "Daarom wilde ik vanuit mijn eigen perspectief een boekbewerking op toneel brengen over dit thema. Daarbij kwam ik snel uit bij Andreas Burnier. Toen ik haar werk ging lezen vond ik dat echt te gek, de manier waarop zij omging met het queer-perspectief, maar ook de wereld om haar heen, zoals de oorlog en wat voor impact dat heeft gehad op haar leven. Het feminisme en het gender-issue spelen een belangrijke rol in haar werk, maar we willen in onze voorstelling laten zien dat de problematiek veel breder is."

De titel *Het Jongensuur*, de roman van Andreas Burnier waarop de voorstelling 'Jongensuren' onder andere is geïnspireerd, verwijst naar het tijdslot in het zwembad waarin alleen jongens mochten zwemmen. Hoofdpersoon Simone is afgunstig op de vanzelfsprekende vriendschap die er tussen mannen bestaat en slaagt erin om met haar korte jongensachtige haar en verhullende regenjas te worden toegelaten tot het jongensuur. Ze wordt echter snel door de badmeester betrap en weggestuurd.

Regisseur Koen Verheijden heeft ervoor gekozen om vier actrices de rol te laten spelen van Andreas Burnier, om de verschillende lagen in haar karakter zo goed mogelijk tot uitdrukking te laten komen. "Een ingewikkeld proces? Dat valt eigenlijk best mee, we zijn alle mogelijkheden aan het onderzoeken en dat gebeurt op een speelse manier."

Anne-Chris Schulting: "Het is een spannend en leuk proces, want we zijn vier verschillende vrouwen in verschillende leeftijdsfasen met ieder een eigen energie."

Anne-Chris Schulting, ook afkomstig uit Noord-Brabant, is een van de actrices. "Het is een spannend en leuk proces, want we zijn vier verschillende vrouwen in verschillende leeftijdsfasen met ieder een eigen energie. We staan alle vier tegelijkertijd op het podium waardoor je automatisch andere interpretaties krijgt van de persoon Andreas Burnier. Haar werk gaat over iemand die op zoek is naar haar identiteit en naar vrijheid, dat is een universeel thema. We hebben alle vier vanuit een andere invalshoek affiniteit met haar persoon en werk en herkennen

er allemaal iets in van onszelf: jezelf durven zijn en wat dat allemaal met zich meebrengt. Je daarin herkennen is louterend. Ik ben Koen er dankbaar voor, dat hij me gevraagd heeft voor deze voorstelling en dat ik via deze weg heb mogen kennismaken met het werk en de persoon Andreas Burnier.”

Uit het hoofd en in het hart

Koen Verheijden is behalve regisseur ook de schrijver van het script voor deze voorstelling. Voor de toneelversie moest hij daarvoor een flinke omslag maken. “Ik ervoer Burnier in haar boeken als erg rationeel. Ze schrijft heel erg vanuit haar gedachten en dat gebeurt niet altijd met erg veel gevoel. Het eerste waar ik aan dacht was: hoe ga ik van haar werk vlees en bloed maken? Dus uit het hoofd en in het hart, dat was voor mij de uitdaging.”

“Ik ervoer Burnier in haar boeken als erg rationeel (...) Het eerste waar ik aan dacht was: hoe ga ik van haar werk vlees en bloed maken? Dus uit het hoofd en in het hart, dat was voor mij de uitdaging.”

Dat is hem volgens Anne-Chris Schulting goed gelukt: “De scènes in het script zijn heel herkenbaar, invoelbaar en dus speelbaar. Na even aftasten op de vloer was het ijs snel gebroken. Het is een boeiend proces om met mijn collega’s alle mogelijkheden te onderzoeken en de gedachten en de persoon van Andreas Burnier zo goed mogelijk op het toneel te brengen.”
Materiaal uit een Amsterdams café

Het decor speelt in deze theatervoorstelling een belangrijke rol en toont veel symboliek. Dominant zijn een ronde en een vierkante vorm die haar tegenstrijdige kanten symboliseren. Een groot rond doek zorgt voor het schaduwspel dat verwijst naar herinneringen uit de oorlog en de invloed daarvan op haar leven. Om een sfeerbeeld te scheppen in de stijl van de jaren vijftig is oud materiaal uit een Amsterdams café gebruikt. Hierdoor krijg je het idee van een bruine kroeg. De oorlog speelt in het stuk een belangrijke rol, maar komt niet expliciet in beeld. Verheijden: “Zij was in de oorlog haar identiteit aan het ontdekken. Daardoor liepen de genderproblematiek en oorlogsverwerking door elkaar.”

Een groot rond doek zorgt voor het schaduwspel dat verwijst naar herinneringen uit de oorlog en de invloed daarvan op Burniers leven. In het midden actrice Hanna van Vliet.

Anne-Chris Schulting: “De scènes in het script zijn heel herkenbaar, invoelbaar en dus speelbaar.”

Hij wil zich met deze voorstelling niet beperken tot de worsteling van een persoon met een individuele problematiek, maar ook een thema aan de orde stellen dat duidelijke raakvlakken heeft met deze tijd. “Doel is niet alleen om Andreas Burnier onder de aandacht te brengen. Zij zegt in haar boeken belangrijke dingen over identiteit, over queerness en de persoonlijke verwerking daarvan. Dat zijn universele thema’s die in deze tijd weer erg actueel zijn. Daarom denk ik dat deze vorm heel erg zal aanspreken. Het is supervet materiaal dat veel aandacht verdient. Dat blijkt ook uit de try-outs, die zijn allemaal uitverkocht.”

“Burnier beschrijft de genderproblematiek juist heel voelbaar en het geeft veel levensinzicht.”

“Over de genderproblematiek heeft Burnier heel inzichtelijk geschreven”, vult Schulting aan, “zonder dat het psychoanalytisch wordt of alleen maar informatief. Integendeel: ze beschrijft het juist heel voelbaar en het geeft veel levensinzicht. Toen ik bijvoorbeeld las hoe ze de liefde beschrijft die ze voor iemand voelt, kreeg ik daar kippenvel van. Zo’n groot gevoel zo treffend gevat in woorden. Maar behalve dat ze de kern weet te raken, was Andreas Burnier ook heel grappig, gevat en charmant. Er zijn YouTube-filmpjes waarin je dat kunt zien. Van deze minder bekende eigenschap van haar hebben we dankbaar gebruik gemaakt. Ik denk dat er in onze

voorstelling veel te lachen zal zijn, het wordt een voorstelling met veel vaart en dynamiek. Simone, ons hoofdpersonage dat is gebaseerd op Andreas Burnier, komt in een soort flipperkast terecht van gevoelens en ontmoetingen. Ik hoop dat we het publiek hierin kunnen meeslepen.”

Pleinenkenner zonder ruimtevrees

Koen Verheijden: “Het wordt ook een avontuurlijke voorstelling. Burnier is onstuitbaar in haar dadendrang en gaat allerlei situaties aan. Ze zegt van zichzelf: Ik ben een soort zeerover, pleinenkenner zonder ruimtevrees, ik wil een nieuw leven beginnen, vechten, drinken, neuken, in de nacht langs dokken zwerven, vrouwen versieren, vloeken, het verdomde leven als een sappige vrucht langs mijn kin laten glijden... Eigenlijk is ze stikverlegen, maar met rode vlekken gaat ze ervoor. Ze stort zich vol overgave in nieuwe situaties.”

“Ik kan me voorstellen als ik straks na een voorstelling in de foyer sta, dat iemand heel boos op me gaat worden. Ook goed, als het maar iets oproept. Het schuurt in ieder geval, dat is heel fijn.”

“Wat ik ook spannend vind aan deze voorstelling is de reactie van mensen uit de queerscène die een verschillende interpretatie hebben van Burnier en haar werk. Dat merkte ik al aan de berichten die ik kreeg aan het begin van dit proces. De reacties waren tegenstrijdig: vaak enthousiast, maar lang niet altijd. Ik kan me voorstellen als ik straks na een voorstelling in de foyer sta, dat iemand heel boos op me gaat worden. Ook goed, als het maar iets oproept. Het schuurt in ieder geval, dat is heel fijn.”

‘Jongensuren’ door Toneelschuur Producties. Regie en tekst: Koen Verheijden. Gebaseerd op het werk van Andreas Burnier en de biografie door Elisabeth Lockhorn. Met Kirsten Mulder, Anne-Chris Schulting, Lulu Streefkerk, Hanna van Vliet.

Onder meer te zien op 6 december in Chassé Breda, 11 december Parktheater Eindhoven, 20 december De Nieuwe Vorst Tilburg, 8 januari De Verkadefabriek Den Bosch. De volledige speellijst staat op de website van Toneelschuur Producties.

toneelschuurproducties.nl/jongensuren

(nalatenschap) andreasburnier.nl

Lees meer over toneel op Brabant Cultureel

Henk Naaijken